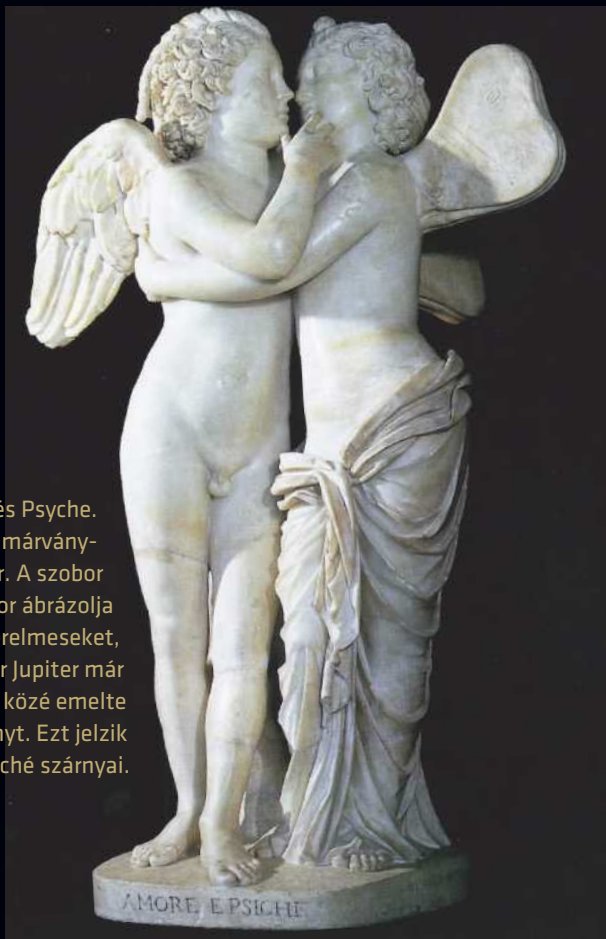

NÉMETH GYÖRGY

VESZEDELMESES VISZONYOK

AMOR ÉS PSYCHE

A görögök a legveszedelmesebb istennek Erószt, Aphrodité fiát tartották, aki nyílával képes volt még magát Zeust is megsebezni. A rómaiak Erószt Amornak, Aphrodité pedig Venusnak nevezték. Apuleius, a római filozófus és regényíró számol be *Aranyszamár* című regényében Amor és egy gyönyörű földi leány, Psyche (görögösen Pszükhé) szerelméről. A fordulatos történetben azonban több rejlik, mint egy mesében, hiszen a pszükhé szó jelentése lélek, így valójában azt ismerhetjük meg belőle, hogyan ragadja el a lelket a szerelem.

Amor és Psyche.
2. századi márvány-
szobor. A szobor
akkor ábrázolja
a szerelmeseket,
amikor Jupiter már
az istenek közé emelte
a lányt. Ezt jelzik
Psyché szárnyai.

Volt egy király, akinek három csodaszép leánya született, de a három közül a legkisebb még a nővéreinél is gyönyörűbb volt. Amikor híre ment a városban, később pedig szinte az egész világon, hogy Psyche, mert hogy ez volt a leány neve, olyan szép, mint maga Venus, mindenki őt akarta látni. Messze földről zarándokoltak az emberek a királyságba, csak hogy egy szempillantást vethessenek Psychére. Lassan-lassan Venus szentélyeiből is elmaradoztak, mert ott csak csodaszép szobrokat láthattak, nem magát az istennőt, de ha Psychéhez mentek, ott szemtől szemben állhattak az egyedül Venuséhoz hasonlítható szépséggel.

A JÓSLAT

Venust egyre jobban bosszantotta Psyche dicsőítése és az, hogy egy halandó lány miatt elhanyagolják őt, a szerelem istennőjét. Magához hívta hát zabolátlan gyermekét, Amort, aki nyílával ha valakit megsebez, az azonnal szerelemre lobbán, olykor a legképtelenebb módon. Mindenki félt Amor garázdalkodásától, még az istenek és emberek ura, a nagy Jupiter is. Venus felszólította fiát, hogy lobbantsa szerelemre Psychét a legnagyobb szörnyűségű ember iránt. Elvitte magával a fékezhetetlen fiút Psyché városába, és megmutatta neki a lányt: álljon rajta bosszút elhanyagolt és megaláztatott édesanyjáért.

Amor azonban – nemhiába volt fékezhetetlen – nem hallgatott Venusra. Éppen ellenkezőleg, távol tartotta nyílveszejét a leánytól. Igaz, közben Psyche két nővére férjhez ment, feleségként és édesanyaként élt, míg húguk kezét egyetlen csodálója sem merete megkérni. Látva leánya szenvedését, a király Apollo jósdájához fordult, de az isten válasza megrémítette és elkésértette: „Vidd fel a hegy csúcsára, és hagyd ott magára a lányodat gyászruhába öltözve. Rettenetes szörny áldozata lesz, akitől még az istenek és emberek ura, Jupiter is reszket!”

Bár még élt, az egész város gyászba borulva siratta Psychét. Végül azonban nem volt mit tenni, felkísérték a lányt a csúcsra, és magára hagyták. Psyché addig zokogott, amíg álomba nem merült. Ekkor Zephyros, a szellő lágyan fölemelte és egy virágos rétre vitte. Amikor Psyché felébredt, csodálatos palota előtt találta magát. Belépett és végigjárta a gazdagon berendezett termeteket, megcsodálta a földi halandók számára szinte felfoghatatlan kincseket. Egyszerre egy hang szólította meg:

„Ez mind a tiéd, és bármire szükséged lenne, csak mondd ki, és mi teljesítjük parancsaidat.”

Psyché egy teremtett lelket sem látott, de valóban, még csak szólnia sem kellett, minden kívánsága teljesült. Közben pedig láthatatlan férje karjaiban megismerkedett a legcsodálatosabb szerelemmel.

Psyché feláldozásának története bejárta az egész világot, nővérei is értesültek róla. Meglátogatták összetört szívű szüleiket, és kifaggatták őket, hogy történt, ami történt. Csakhogy nem hitték el, hogy Psychének baja esett, s úgy határoztak, felmennek a hegyre, és megkeresik elveszett hűgukat.

A LÁTHATATLAN FÉRJ

A láthatatlan férj kérte Psychét, hogy ne beszéljen nővéreivel, ám ha mégis megteszi, ne hallgasson rájuk, mert akkor örökre elveszítik boldogságukat. Psyché azonban addig könyörgött, amíg férje megígérte, hogy Zephyros a nővéreit is a palotába hozhatja, és Psyche megajándékozhatja őket azzal, amivel csak akarja. Egyet kért a férj: véletlenül se említse meg nővéreinek, hogy ő láthatatlan. Psyché mindent megígért, és Zephyros már le is tette a két asszonyt a palota előtt. Psyché szeretettel fogadta őket, megmutatta a palotát, és bőséges ajándékokkal halmozta el őket. Csakhogy a két asszonyban minden újabb szoba, minden újabb ajándék csak az irigységet tüzelte. Addig-addig jártak vissza hűgükhöz, amíg kiszédtek belőle, hogy férjét, akinek gyermekét a szíve alatt hordozza, valójában sohasem látta.

Hát persze, hogy nem, sápióztak testvérei, azért nem mutatkozik meg testi valójában, mert bizonyára szörnyű kígyó lehet. De te készíts elő egy lámpát és egy hegyes kést, s amikor aztán a szörny elalszik az ágyatokban, húzd elő a kést, világítsd meg a gonoszt a lámpával, és vágd le a kígyó fejét, csak így menekülhetsz meg fogságából!

Psychét megzavarták nővérei álnok szavai. Előkészítette a méceszt és a kést, így várta a szörnyet. Meg is jött a férj hamarosan, karjaiba vette feleségét, szenvedélyesen ölelte és csókolta, míg csak álomba nem merült. Ekkor a félrevezetett Psyché előhúzta a tört, meggyújtotta a méceszt, és meglátta a tündöklő ifjút, Amort az ágyon feküdni. A tör kihullott a kezéből, és meg akarta csókolni férjét, amikor a lámpából egy olajcsepp az isten bőrére hullott. Felriadt Amor a fájdalomtól, és keserű szavakra fakadt: „Megbízom benned, és te

inkább irigy és rosszindulatú nővéredre hallgattál! A büntetésed az, hogy soha többé nem láthatsz engem. Anyám azt kérte, ébresszek benned szerelmet egy nyomorúságos ember iránt, de én magam estem szerelembe. Sajnálom, hogy szerelmemet ezzel az áruállással viszonzotad!”

Ekkor felröppent az isten, és meszszire szállt. A kétségbeesett Psyché elindult vissza az emberi világba. Megérkezett egy városba, ahol egyik nővérenek a férje uralkodott. Vándorlása során megértette, hogy nővérei gonosz féltékenysége miatt veszítette el szerelmét, ezért úgy határozott, visszaadja nekik a kölcsönt. Amint belépett a palotába, nővére fogadta. Psyche könnyeit hullatva mesélte el neki, hogy valójában Amor volt a férje, de miután meg akarta ölni, elhagyta őt, és azt mondta, inkább az egyik nővérét veszi feleségül. Több se kellett a gonosz asszonynak, kidobta palotájából a hűgát, ő pedig meg sem állt a hegycsúcsig. Nem várta meg, hogy Zephyros tenyerébe vegye, úgy ugrott bele a semmibe. Lezuhant és azonnal szörnyethalt. Röviddel később a másik gonosz nővért is ugyanígy elérte végzete.

A NÉGY PRÓBA

Venus megtudta, ki volt fia szeretője, és ki okozta a sebé, amelyet az istennő maga kúrált palotájában. Magához hozatta Psychét, és megparancsolta neki, hogy teljesítse, amit csak kíván. Összekevert búzát, árpát, kölest, mákot, borsót, lencsét és babot, s azt mondta, reggelre válogassa ki valamennyit, és rendezze külön kupacokba. Psyche csak sírdogált, mert tudta, hogy ember ezt el nem végezheti. Csakhogy arra járt egy kicsiny hangya, és látta, hogy a hatalmas Amor asszonya mekkora bajban van. Összehívta hát a többi hangyát, csak úgy hullámszott tőlük a palota földje, és reggelre takaros kupacokba rendezték a magokat.

Venus dühösen nézte végig a halmokat, mert azt hitte, Amor segített feleségének. Másnap a folyó partján legelő aranyszörű bárányok szőréből kért egy csomót. Csakhogy a folyó menti nád megszánta Psychét, és így szólt: Forró ilyenkor az arany, ha hozzáérsz, eléget. De ha este a platán alól összeszeded a bokrokban fennakadt aranyszálakat, teljesítheted az istennő kívánságát.

Venus még nagyobb haragra gyúlt, amiért Psyché nem veszett oda az aranygyapjú hevétől, ezért megparancsolta, hogy az alvilágba zúduló Styx-

folyó forrásának vizéből hozzon el egy korsóval. Psyche értette már, hogy Venus az életére tör, mégis el kellett indulnia a Styx forrása felé. Ekkor Jupiter sasmadara sietett a segítségére, és a Styxhöz szállva megmerítette a korsót.

Venus már palástolni sem tudta haragját. „Menj az Alvilágba, és annak királynéjától, Proserpinától hozd el nekem ebben a szelencében szépségének titkos kenőcsöt! De ki ne nyisd, meg ne nézd, mi az, mert azon nyomban véged lesz!”

Szegény Psyche felkapaszkodott egy toronyba, és onnan akarta a mélybe vetni magát, mert akkor biztosan eljut az Alvilágba. Csakhogy a torony felsőhajtott: „Bolond gyermek, ha leugrasz, valóban lejutsz az Alvilágba, de onnan számodra már nem vezet vissza út. Ha azonban hallgatsz a tanácsomra, le is mehatsz, vissza is érhetsz, és talán még szerelmedet is visszakaphatod. Spárta közelében van az alvilág lejárata. De ne menj oda üres kézzel! Vegyél a szádba két obulust, a kezedbe pedig két mézes árpagombócot. Ha a barlangon keresztül lejutottál, add az egyik obulust Charónnak, az Alvilág révészének! Aztán eljutsz Proserpina palotájához, de ott Cerberus, a háromfejű alvilági kutya támad rád. Vessd oda neki az egyik gombócot, és amíg azzal van elfoglalva, elkérheted Proserpinától a kenőcsöt. Visszafelé megint adj egy gombócot a kutyának, majd a második obulust a révésznek. Csak a szelencét ki ne nyisd!

Psyché mindent úgy tett, ahogyan a torony javasolta, de visszafelé nagyon fúrta az oldalát a kíváncsiság, hogy mi lehet a szelencében. Arra gondolt, hogy talán annak segítségével valahogyan visszahódíthatná Amort. Csakhogy amikor kinyitotta, abból alvilági álom szabadult ki, és Psyché egyre mélyebbre süllyedt a halálos álomban. Ekkorra azonban már begyógyult Amor sebé, és az isten alig várta, hogy viszontláthassa elhagyott feleségét. Rá is talált, amint alvilági bódulatában egyre mélyebbre süllyedt a halálba. Amor – visszaterelve a szelencébe a halálos álomot – felébresztette Psychét. „Látod, már megint mit tettél! – korholta. – Kis híján örökre elveszítetted!”

Amor felemelte feleségét, és Jupiterhez vitte, könyörögve, hogy akadályozza meg Venust a lány elpusztításában. Jupiter halhatatlanná tette Psychét, és isteni menyegzőt rendezett az ifjú pár számára. A fiatal feleség nem sokkal ezután életet adott kislányuknak, akit Voluptasnak, Gyönyörűségnek neveztek el. ♦